

РИНОК МОЛОКА І ЙОГО ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Перехід нашої країни до ринкових відносин має певні особливості. Багато країн, особливо Східної Європи швидко та безболісно подолали бар'єр переходу від командно-адміністративних до ринкових засад формування економічної системи. За недостатньої ефективності об'єктивних ринкових законів перші спроби вступу держави до ринку, незважаючи на достатні потенційні можливості, принесли негативні наслідки. Першочергові економічні проблеми в країні, викликані перебудовою економічної системи, переросли у зтяжну фінансово-економічну кризу та спад виробництва основних видів сільськогосподарської та промислово-переробної продукції. Продовольчий ринок охопила низка макроекономічних проблем, серед яких найважливішими є:

- відсутність належної фінансово-кредитної і податкової політики;
- відсутність системи контролю за цінами і забезпечення співвідношення попиту та пропозиції на ринку, а також гарантованої прибутковості виробництва і захисту прав споживачів;
- недосконале регулювання структури продовольчого ринку і ринкових відносин урядом;
- застарілість методів організації виробництва та реалізації продовольчих програм;
- недостатність створення державного фонду і запасів сировини та продуктів її переробки;
- зникнення значної частини централізованих поставок сировини і продуктів переробки за держзамовленнями;
- відсутність належного стимулювання виробників агропромислової продукції з метою нарощування виробництва і товарообігу;
- недостатність державної підтримки малих та середніх аграрно-промислових структур, а також дотаційної політики держави.

Ринок молока та молочних продуктів являється однією з найважливіших складових аграрно-продовольчого ринку нашої держави. Без його вдалого функціонування і успішного розвитку економіка країни не буде стабільною, а продовольча безпека і рівень життя населення залишатимуться незадовільними. Ця проблема завжди була і буде актуальною, і зайве говорити про те, яким цінним біологічним продуктом являється молоко, і яку важливу роль в раціоні людини відіграють масло, кефір, творог, сметана та інші молочні продукти. „Надзвичайною їжею, приготовленою самою природою” назвав молоко І.П. Павлов [2, с. 22].

Розв'язанням проблем молочного ринку і дослідженням особливостей його функціонування займалися багато вчених. Мостенська Т. Л. досліджувала сучасний економічний механізм молокопродуктового підкомплексу країни та перспективи його розвитку [6, с. 47]. Уланчук В. С. і Мудрак Р. П. аналізували основні шляхи підвищення виробництва молока як основного чинника підвищення споживання молокопродуктів [3, с. 15]. Ільчук М. М. вивчав сучасний стан молокопродуктового ринку та основні проблеми забезпечення молокопродуктами на прикладі вершкового масла [4, с. 83]. Б. Пасхавер показав залежність споживання основних продуктів харчування, в тому числі і молочних, від середньодушових продовольчих витрат населення та взаємозв'язок доходів з проблемою бідності в Україні [1, с. 76].

Незважаючи на глибокі дослідження, багато проблем залишаються невирішеними. На думку автора, необхідно більш детально проаналізувати взаємозв'язок купівельної спроможності населення з диспропорціями в структурі каналів виробництва молочної сировини.

Завданнями статті є дослідження ситуації на молочному ринку країни, аналіз диспропорцій в структурі виробництва молока та виявлення їх зв'язку з купівельною спроможністю населення і ціновою ситуацією.

Стан розвитку виробництва молока в Україні порівняно з іншими аграрно-розвинутими країнами супроводжується негативними тенденціями. Обсяги його виробництва на сучасному етапі досягли піку недовиконання аграрними підприємствами програм по забезпеченню населення біологічно цінною і важливою молочною сировиною. Виробництво молока в країні знаходиться на дуже низькому рівні. Зовсім протилежна ситуація спостерігалася наприкінці 90-х рр., коли споживання його в розрахунку на душу населення наближалось до рекомендованих норм та до обсягів виробництва в розвинутих зарубіжних країнах. Сьогодні ж споживання молока майже в два рази менше цих норм. Подолання даної проблеми є актуальним і своєчасним для України, оскільки процес стабілізації вітчизняного ринку молока та молочної продукції безпосередньо пов'язаний з підвищенням соціально-економічного рівня життя населення країни.

В формуванні ринку молока існують дві складові: стан пропозиції та стан купівельної спроможності. Незадовільний стан ринку молока насамперед позначився на зменшенні його пропозиції та купівельної спроможності населення. Однією з основних причин такої суттєвої зміни кон'юнктури є диспропорції в джерелах виробництва молочної сировини.

Сьогодні виробництво молока зосереджено в господарствах з різними формами власності. Основну пропозицію створюють підприємства великотоварного і дрібнотоварного секторів, тобто крупні спеціалізовані промислово-переробні підприємства та дрібні приватні фірми, фермерські господарства і підсобні господарства населення. Аналізуючи показник пропозиції молока на ринку, необхідно зосередити увагу на структурі каналів виготовлення молочної сировини і пов'язати її зі споживанням молочної продукції. Внаслідок реструктуризації економіки, роздержавлення і приватизації, розвитку приватного підприємництва і підсобного господарювання на сучасному етапі з усіх категорій господарств найважливішими виробниками являються господарства населення. Питома вага сільськогосподарських підприємств, що виробляють молочну сировину, зменшилась більше, ніж в два рази по відношенню до початку 90-х рр. В той же час частка особистих господарств населення, навпаки, зросла в такій же мірі. Так, в 2004 р. відносно 1990 р. виробництво молока в господарствах державного сектору скоротилось майже на 60,0 % [5, с. 264].

Постійне зменшення обсягів виробництва молока в господарствах державного сектору призводить до того, що в молокопереробних підприємствах по мірі посилення вищевказаної тенденції знижуються обсяги сировинних молочних ресурсів. Разом з цим зменшуються обсяги кінцевої продукції промислових підприємств і пропозиція, яку вони формують. Це істотно скорочує споживання молокопродукції.

Безперечно, купівельна спроможність населення виступає дуже важливим чинником, що формує рівень споживання молочних продуктів в країні. В сучасних умовах її стан не дозволяє забезпечувати потреби населення в споживанні молокопродукції через ринок, шляхом купівлі, як це передбачає класична економіка, а навпаки- значна частина цих потреб задовольняється завдяки власним господарствам населення. Ця проблема не вирішується, незважаючи на те, що з часом рівень доходів швидко зростає. Це можна пояснити тим, що темпи зростання цін на продовольчі товари значно перевищують темпи зростання доходів багатьох прошарків населення.

Диспропорції в структурі виробництва молочної сировини супроводжуються порушенням цінової кон'юнктури. Цінову кон'юнктуру на ринку молока характеризують чотири види регіональних цін: заготівельні, оптово-відпускні, роздрібні та ринкові. Характерним є те, що в останні роки помітною стала тенденція зміни рівнів усіх видів цін, спостерігаються їх сезонні коливання та велика різниця між видами цін. Зокрема, рівень закупівельних цін відповідного гатунку молока дуже низький порівняно з цінами торговельної мережі. Можна спостерігати значну варіацію в показниках самих видів цін. Диференціація цін має об'єктивні причини. Ринкові ціни можна розглядати як критерії регіональних співвідношень, оскільки вони формуються під впливом попиту та пропозиції. Роздрібні ціни неадекватно перевищують закупівельні, значні відхилення між якими свідчать про недосконалість відносин між виробниками та кінцевим споживачем, що може призвести до збитковості постачальника. Питання ціноутворення сільськогосподарських товаровиробників молока ще далекі від досконалості, а в останні роки значно ускладнились. Тому серед суб'єктів на ринку продовольчої продукції з метою подолання кризової ситуації не останню роль відіграє держава з розробленою програмою підтримки, яка певним чином спрямована на регулювання й установаження таких цін, які б були доступними для споживачів, забезпечували справедливий дохід виробникам, переробникам, торговлі. Згідно із законом попиту та пропозиції зростання цін на молочну сировину призводить до зменшення обсягів її реалізації. Це породжує нову проблему на молочному ринку країни – значне занепокоєння викликає зниження рівня товарності виробництва молока зі зменшенням платоспроможного попиту споживачів. Підвищення цін на молокопродукти та низький рівень купівельної спроможності населення призвели до поступового скорочення споживання молока і молочних продуктів. З розрахунку на душу населення в 2004 р. використано трохи більше половини науково обґрунтованої норми споживання. У 1990 р. цей показник становив 373,2 кг.

Таким чином, можна стверджувати, що сучасний стан молочного ринку є кризовим. Це проявляється в скороченні обсягів виробництва молочної сировини та споживанні молокопродукції; погіршенні платоспроможного попиту населення і зменшенні обсягів реалізації продукції; порушенням цінової кон'юнктури, а також посиленням конкурентної боротьби за ринок збуту між вітчизняними виробниками.

Досвід розвинутих спеціалізованих господарств говорить про те, що найважливішими умовами підвищення ефективності молочного підкомплексу, збільшення обсягів виробництва молока та

зниження його собівартості, насамперед, необхідно: покращувати селекційно-племінну роботу; вдосконалити організацію та укріплювати кормову базу, забезпечувати тварин біологічно повноцінним годуванням за умов низьких витрат на корми; підвищувати рівень спеціалізації, внутрішньогосподарської концентрації та інтенсифікації скотарства; в достатній кількості забезпечувати молочні господарства основними виробничими фондами та переводити їх на більш сучасні, удосконалені технології і організацію виробництва; налагоджувати мотиваційний механізм, систему зацікавленості працівників в економії виробничих витрат та підвищувати продуктивність праці; систематично розробляти і здійснювати організаційно-технічні заходи, що забезпечують зниження витрат праці та коштів на одиницю продукції і підвищення рентабельності виробництва молока.

На прикладі молочного ринку автором доведено, що проблеми продовольчого ринку охоплюють систему теоретичних і практичних аспектів аграрного сектору, від якого значною мірою залежить загальне зростання ефективності всіх інших секторів економіки. То ж покращення його стану є вирішальним для країни завданням макроекономічного рівня.

Література

1. Пасхавер Б. Рентабельність агросфери: проблеми стабільності // Економіка України.- 2004.- №2.- С. 73-82.
2. Благов В. Молоко и молокопродукты // Хозяин.- 2005.- №10.- С. 22-23.
3. Уланчук В.С., Мудрак Р.П. Шляхи підвищення ефективності виробництва молока // Економіка АПК.- 1998.- № 11.- С. 13-16.
4. Ільчук М.М. Проблеми забезпечення зростання рівня споживання масла вершкового населенням України // Економіка АПК.-2003.- №2.- С. 80-88.
5. Статистичний щорічник «Сільське господарство України за 2004 р.» // Державний комітет статистики України; Під загальним керівництвом Ю.М. Остапчука.- К., 2005.- 316 с.
6. Мостенська Т.Л. Стан і проблеми розвитку ринку молочних продуктів в Україні // Економіка АПК.- 2004.- №3.- С. 46-50.

УДК 621.548

В.В. Силкин

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВЕТРОЭНЕРГЕТИКИ

В настоящее время во всем мире наблюдается повышенный интерес к использованию в различных отраслях экономики нетрадиционных возобновляемых источников энергии (НВИЭ). Приближающаяся угроза топливного «голода», а также загрязнение окружающей среды и тот факт, что прирост потребности в энергии значительно опережает прирост ее производства, вынуждает многие страны с новых позиций обратить внимание на энергию солнечных лучей, ветра, текущей воды, тепла земных недр, то есть на энергию, большая часть которой растворяется в пространстве, не принося ни вреда, ни пользы.

Значительное внимание этой проблеме уделяется организациями, входящими в ООН, а также другими межправительственными и неправительственными международными организациями. Выделяются значительные средства на работы в области НВИЭ из целевых ассигнований ЕЭС, Европейского фонда национального развития, Евроатома и других организаций.

Ветроэнергетика как одна из подотраслей отечественного ТЭК изучена значительно слабее, чем состояние и перспективы использования традиционных источников энергии (нефть, газ, уголь). Отдельные проблемы ветроэнергетики в Крыму исследовал в своих трудах Бабенко Г.А., который развитие ветроэнергетики в АР Крым рассматривает как инвестиционный процесс [1, с. 44-50].

Перспективным направлением для Крыма является ветроэнергетика и по мнению Касьяненко Н., который в своих публикациях отмечает, что «еще в 1995г. институтом «Укрэнергопроект» было обосновано размещение ветровых агрегатов на сотне участков в Крыму, однако, до настоящего времени основной проблемой для их строительства является отсутствие инвестиций» [2]. Чечелюк П. рассматривает строительство малых электростанций, в том числе и ветряных, как достойную альтернативу крупным энергетическим предприятиям, «строительство которых требует значительных и на данный момент не реальных для Украины инвестиционных вложений» [3]. В то же время, состояние и перспективы развития отечественной ветроэнергетики изучены еще